

هشدار کارشناسان؛

خطر اصلی اسنپ‌بک نیست، بلکه افشای اطلاعات هسته‌ای است

نشست تخصصی فعال‌سازی مکانیسم ماشه و تأثیرات آن بر سیاست خارجی ایران در خبرگزاری فارس برگزار و نقش دیپلماسی، ابزارهای حقوقی و تجربیات گذشته بررسی شد.

به گزارش پایگاه اطلاع رسانی اعتدالی نهادهای مردمی، موضوع فعال‌سازی مکانیسم ماشه به یکی از مباحث روز محورهای سیاست خارجی کشور تبدیل شده است. اقدام کشورهای اروپایی زنگ خطری جدی برای مناسبات دیپلماتیک ایران به‌صدا درآمده است. در چنین شرایطی، پرسش‌های اساسی درباره نحوه مواجهه دستگاه دیپلماسی، ابزارهای حقوقی قابل استفاده، نقش مردم و نخبگان، و همچنین تجربه‌های گذشته به‌ویژه در برجام، بیش از پیش اهمیت یافته‌اند. در همین راستا، در برنامه سپهر سیاست خبرگزاری فارس با برگزاری نشست تخصصی با عنوان «فعال‌سازی مکانیسم ماشه؛ چالش‌ها و راهکارها» میزبان سه تن از چهره‌های برجسته حوزه سیاست خارجی و حقوق بین‌الملل بودیم؛ فؤاد ایزدی، استاد دانشگاه تهران، زهره الهیان، نماینده سابق مجلس و دبیرکل جمعیت اعتدالی نهادهای مردمی انقلاب اسلامی و محمد اسماعیلی، استاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی. در این نشست، ابعاد حقوقی، دیپلماتیک، و راهبردی این موضوع مورد بحث و واکاوی قرار گرفت.

ایزدی: دشمن برای حمله مجدد نیاز به بند ۴۲ ندارد بلکه محتاج به اطلاعات است

ایزدی در ابتدای این نشست گفت: در خصوص اسنپ‌بک، اگر این سازوکار فعال شود، آیا به معنای بازگشت تحریم‌های قطعنامه‌های سازمان ملل خواهد بود؟ پاسخ این است که بله، اما نکته مهم این است که مسیر مقابله با این بازگشت، نباید از طریق اقداماتی باشد که مخاطره آن از بازگشت تحریم‌ها بیشتر است. استفاده از برخی ابزارها در این مسیر ممکن است صدمات بیشتری به منافع ملی وارد کند. وی افزود: به بیان دیگر، این موضوع نباید اصلاً در برجام گنجانده می‌شد. اگر طرف مقابل اصرار بر فعال‌سازی اسنپ‌بک داشت، شاید می‌شد از ابتدا مخالفت جدی‌تری صورت گیرد، اما حالا که گذشته‌ها گذشته و شرایط کنونی کشور به گونه‌ای است که طرف‌های اروپایی ادعا می‌کنند قادر به فعال‌سازی اسنپ‌بک هستند، باید گفت: اسنپ‌بک گزینه بدی است، اما گزینه بدتر، دادن امتیازات جدید به طرف مقابل است. امتیازاتی که ممکن است خطر جنگ را بیشتر کند. آیا اسنپ‌بک به معنای مجوز جنگ است؟ خیر. زیرا مجوز جنگ توسط شورای عالی امنیت وقتی صادر می‌شود که کشوری ذیل بند ۴۲ باشد، اما ایران هیچ وقت ذیل این بند نبوده است. در واقع با فعال شدن اسنپ‌بک کشور در خطر جنگ قرار نمی‌گیرد.

این استاد دانشگاه عنوان کرد: اما حالا سوال این است که آیا احتمال وقوع جنگ با قرار دادن اطلاعات سایت‌های هسته‌ای یا میزان اورانیوم غنی‌شده در اختیار آژانس انرژی هسته‌ای افزایش می‌یابد؟ به قطعاً افزایش می‌دهد. زیرا دشمن برای اقدام نظامی نیاز به مجوز شورای امنیت سازمان ملل تحت بند ۴۲ منشور ندارد. در جنگ ۱۲ روزه نیز که به ایران حمله کردند بند ۴۲ در مورد ایران فعال نشده بود. آن‌ها برای حمله نیاز به بند ۴۲ ندارند بلکه احتیاج به اطلاعات برای حمله بعدی دارند.

ایزدی: خطر واقعی نه اسنپ‌بک، بلکه اطلاعات‌دهی است

ایزدی گفت: در حال حاضر، یکی از دلایل عدم اقدام نظامی علیه ایران، ناکامل بودن اطلاعات درباره برنامه هسته‌ای است. تکمیل این اطلاعات می‌تواند حمله را تسریع کند. این واقعیتی است که دستگاه‌های اطلاعاتی آمریکا هم با آن مواجهند. به‌عنوان نمونه، یکی از ژنرال‌های ارشد آمریکایی اخیراً توسط ترامپ عزل شد، چون گزارشی داده بود که خلاف ادعای ترامپ در خصوص میزان تخریب سایت‌های هسته‌ای ایران بود. وی ادامه داد: فعال شدن مکانیزم ماشه از منظر حقوقی و حتی عملی، تحول چشمگیری ایجاد نمی‌کند. چون اساساً کشورهایی مانند آمریکا برای حمله، منتظر مجوز ماده ۴۲ منشور نمی‌مانند. آن‌ها هر زمان اراده کنند، اقدام خود را انجام می‌دهند. این کارشناس مسائل بین‌الملل بیان کرد: اما آنچه خطر واقعی دارد، ارائه اطلاعات هسته‌ای به آژانس بین‌المللی انرژی اتمی است. چرا؟ چون بر اساس اسناد منتشرشده از سوی وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی، اطلاعاتی که ایران در اختیار آژانس قرار می‌دهد، خیلی سریع به دست موساد، سیا یا دیگر نهادهای اطلاعاتی می‌رسد. شاهد این هستیم که هر زمان گزارشی محرمانه به آژانس داده می‌شود، رسانه‌هایی مانند رویترز بلافاصله آن را منتشر می‌کنند، حتی پیش از آن‌که اعضای شورای حکام به آن دسترسی داشته باشند و به عنوان سند ویژه محرمانه‌ای که به آن دست پیدا کردند منتشر می‌کنند.

ایزدی گفت: وقتی این مسئله به کرات تکرار شود، دیگر نمی‌توان آن را صرفاً ناشی از توانمندی خبرنگاران دانست؛ بلکه مشکل ساختاری در افشای اطلاعات وجود دارد. در چنین شرایطی، دادن اطلاعات حتی بدون ارسال آن به آژانس، صرفاً در فرآیند تهیه‌اش، می‌تواند کشور را در معرض جاسوسی قرار دهد. توانمندی‌های دشمن در جاسوسی الکترونیک و ابزارهای اطلاعاتی پیشرفته اثبات شده است. تبعات اقتصادی اسنپ‌بک هم جدی نیست مگر از طریق عملیات روانی. اکنون هم سعی کردند بر قیمت‌ها با جنگ روانی تأثیر بگذارند، اما موفق نبوده است. وی افزود: از نظر اقتصادی، فعال شدن اسنپ‌بک تأثیر چشمگیری بر فروش نفت ایران ندارد. زیرا تحریم‌های نفتی عمده‌تاً توسط کنگره آمریکا وضع شده‌اند، نه سازمان ملل. سازمان ملل حتی یک قطره نفت ایران را تحریم نکرده است. تحریم‌های بانکی و مالی نیز بیشتر تحت قوانین داخلی آمریکا هستند، نه قطعنامه‌های شورای امنیت. اگرچه در یکی از قطعنامه‌ها به‌طور جزئی به تأسیس بانک‌های جدید اشاره شده، اما تأثیر اقتصادی عمده‌ای ندارد، مگر از طریق عملیات روانی رسانه‌های وابسته به رژیم صهیونیستی. آن‌ها تلاش می‌کنند با فضا سازی، نرخ ارز را بالا ببرند. البته این عملیات روانی تاکنون مدیریت شده و تبعات جدی نداشته

است.

این استاد دانشگاه خاطرنشان کرد: توافقی در قاهره توسط وزیر امور خارجه امضا شد. عراقچی در بازگشت از این سفر اعلام کرد که هرگونه ارائه اطلاعات یا انجام بازرسی‌ها، صرفاً باید با تأیید شورای عالی امنیت ملی انجام شود. این مسئله در شرایط فعلی از اهمیت بیشتری برخوردار است، چراکه ما تجربه جنگ ۱۲ روزه اخیر را هم داریم و می‌دانیم که دشمن تنها به جاسوسی انسانی متکی نیست، بلکه ابزارهای پیشرفته‌تری در اختیار دارد.

ایزدی: تولید گزارش داخلی برای آژانس، می‌تواند بستر نفوذ اطلاعاتی را فراهم کند

ایزدی بیان کرد: علاقه آنها برای انعقاد توافق به این علت است که می‌دانند ما به این راحتی به آن‌ها گزارش را به نماینده آژانس تحویل نمی‌دهیم. او می‌داند همین فعال شدن نهادهای داخلی برای تولید گزارش فرصت برای نهاد اطلاعاتی طرف مقابل ایجاد می‌کند. حتی تولید گزارش داخلی برای آژانس، می‌تواند بستر نفوذ اطلاعاتی را فراهم کند. وی ادامه داد: بنابراین، باید مراقب بود و از هر اقدامی که اطلاعات کشور را در معرض افشا قرار دهد، اجتناب کرد. ما به آقای دکتر عراقچی اعتماد و اعتقاد داریم. ایشان دیپلمات ورزیده و توانمندی هستند. بنابراین بحث‌هایی که بعضاً در نقد وزیر امور خارجه یا شورای عالی امنیت ملی مطرح می‌شود، باید با رعایت احترام کامل باشد.

این استاد دانشگاه تأکید کرد: اما نکته مهم این است که طراحی‌ای که طرف مقابل انجام داده، به گونه‌ای است که شما را به مسیری بکشاند که حتی اگر تا انتهای آن مسیر نروید، در میانه راه فرصت‌هایی برای اعمال فشار یا بهره‌برداری پیدا کند. اینکه گفته می‌شود «شورای عالی امنیت ملی تصویب نکرده» یا «ما گزارشی ارائه ندادیم»، در ظاهر حرف‌های خوبی است؛ اما تجربه‌های گذشته نشان داده که دشمن به تدریج و با استفاده از ابزارهای نرم، طرف مقابل را در موقعیتی قرار می‌دهد که نهایتاً به امتیازدهی و پذیرش خواسته‌های آنان منتهی شود. همان‌طور که در تجربه متن لوزان قبل از شکل‌گیری برجام دیدیم، برای اولین بار در متنی که بنا بود تبدیل به توافق نهایی شود، عباراتی مطرح شد نظیر: «هر زمان که بخواهیم، تحریم‌ها را بازمی‌گردانیم»؛ عباراتی که حتی حق و تو چین و روسیه گرفت. آن زمان این حرف‌ها غیرقابل باور بود، اما شد.

ایزدی گفت: بعداً توجیهاتی ارائه شد، از جمله اینکه کشورهای عضو توافق باید بتوانند اگر طرف مقابل به تعهداتش پایبند نبود، خود نیز پایبند نباشند؛ اما آنچه در عمل اتفاق افتاد، خلاف این بود. به گونه‌ای که طرف غربی هر زمان که بخواهد، می‌تواند تحریم‌ها را بازگرداند، بدون اینکه تخلفی کرده باشد. وی تصریح کرد: از همین جهت، اگرچه امروز سخنان خوبی از سوی برخی مسئولین مطرح می‌شود، باید مراقب بود که ورود به مسیر قبلی، ما را مجدداً به همان نقطه نهای نرساند. امروز گروسی، که بسیاری از نهادهای اطلاعاتی ما او را مأمور جاسوسی برای اسرائیل می‌دانند، به محض بازگشت به وین، کنفرانس خبری برگزار کرد و چندین بار درخواست اجرای فوری توافق را مطرح نمود؛ در حالی که هنوز امضای توافق خشک نشده بود.

ایزدی: امضای وزیر امور خارجه تعهدآور است

این استاد دانشگاه تشریح کرد: شکی نیست که اگر غربی‌ها بخواهند از ایران امتیاز بگیرند، همین مسئله را برجسته می‌کنند و خواهند گفت که ایران باید توافق را اجرا کند. امضای وزیر خارجه برای ایران تعهد ایجاد می‌کند. آن‌گاه امضای وزیر امور خارجه به عنوان سندی مطرح خواهد شد که ایران را متعهد به اجرای توافق می‌کند. هرچند ایران بگوید از ابتدا شرط کرده بودیم که اگر فلان اتفاق نیفتد، ما نیز اجرا نمی‌کنیم، اما رسانه‌ها و افکار عمومی بین‌المللی در اختیار طرف مقابل است و آن‌ها تصویر دست‌دادن آقای عراقچی و گروسی را منتشر خواهند کرد و خواهند گفت که ایران باز هم از اجرای توافق سر باز زده و مانع روند دیپلماتیک شده است. ایزدی گفت: نکته سوم که بسیار مهم است، این است که طرف مقابل برای دستیابی به اطلاعات درباره برنامه هسته‌ای ایران حاضر شد امتیازهای زیادی در برجام بدهد. چرا غربی‌ها تا این حد به توافق علاقه‌مند بودند؟ دلیلش گرفتن اطلاعات دقیق درباره زیرساخت‌های هسته‌ای ایران بود. حتی سخنگوی وقت وزارت خارجه آمریکا و سخنگوی کاخ سفید در دوران اوباما، صراحتاً گفتند: «یکی از دلایل اصلی توافق این بود که بدانیم اگر بخواهیم به ایران حمله کنیم، باید به کجا حمله کنیم.» چون بدون اطلاعات دقیق، حمله بی‌فایده است. وی افزود: در دور قبلی، برای گرفتن این اطلاعات، امتیازهای مشخصی به ایران داده شد؛ حالا در این دور چه؟ باز هم برای گرفتن اطلاعات، می‌خواهند امتیاز بدهند؛ اما این بار نه امتیاز واقعی، بلکه صرفاً «به تعویق انداختن مکانیزم ماشه»! یعنی فقط دو ماه یا شش ماه دیگر صبر کنیم. این یعنی بده‌بستانی ناعادلانه.

در حالی که کار درست این است که به آن‌ها بگوییم؛ «شما هر وقت به تعهدات برجام برگشتید، ما هم اطلاعات می‌دهیم؛ همان‌طور که قبلاً دادیم.» اما اکنون، آمریکایی‌ها و سه کشور اروپایی صراحتاً اعلام کرده‌اند که ایران باید غنی‌سازی صفر داشته باشد و از حمله اسرائیل نیز رسماً حمایت کرده‌اند؛ حتی خودشان نیز اقدام نظامی کرده‌اند. این خلاف قوانین بین‌المللی و برجام است. این استاد دانشگاه گفت: بنابراین، این سؤال اساسی مطرح است که ما در ازای چه امتیازی وارد مسیر تهیه گزارش و دادن اطلاعات هسته‌ای شده‌ایم؟ حالا می‌گویید تا ۲۹ سپتامبر (۷ مهر)، مهلت سی روزه تمام می‌شود و کره جنوبی رئیس دوره‌ای شورای امنیت است. قرار است قطعنامه‌ای برای مکانیزم ماشه ارائه شود؛ اما به چه شکل و با چه مضمون مشخصی؟ هنوز روشن نیست. و اینکه ما دقیقاً چه چیزی در قبال این توافق به دست آورده‌ایم، همچنان جای سؤال دارد.

ایزدی: افکار عمومی دنیا، باید این موضوع را بداند که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، توان حفظ اطلاعات ایران را ندارد

ایزدی تأکید کرد: باید به فرمایش حضرت آقا در روز شهادت امام رضا علیه‌السلام اشاره کنم؛ که فرمودند: «مشکل ایران و آمریکا حل‌نشده است.» چه برجام داشته باشیم، چه نداشته باشیم؛ چه توافقی باشد، چه نباشد؛ چه امتیاز بدهیم، چه ندهیم؛ طرف مقابل دنبال تسلیم ایران است، دنبال سرنگونی

جمهوری اسلامی، تجزیه ایران و نابودی استقلال کشور. وی افزود: برخی متأسفانه تلاش می‌کنند در افکار عمومی این ذهنیت را ایجاد کنند که اگر مذاکره کنیم، غنی‌سازی را متوقف کنیم، مشکلات حل خواهد شد. این همان ذهنیتی است که می‌گفت اگر رئیس‌جمهور ما با ترامپ دست بدهد، تمام تحریم‌ها رفع خواهد شد. این‌ها توهماتی کودکانه و خنده‌دار هستند.

این تحلیلگر مسائل بین‌الملل تشریح کرد: ما نباید تصویر بزرگ‌تر را فراموش کنیم. نباید وارد جزئیات شویم و امتیاز بدهیم، بعد اطلاعات بدهیم و در نهایت هم شاهد حمله و شهادت دانشمندان هسته‌ای‌مان باشیم. اکنون تا ۲۹ سپتامبر (دو هفته آینده) فرصت باقی مانده است. گزینه اصلی طرف اروپایی، فعال‌سازی مکانیزم ماشه نیست؛ بلکه گرفتن امتیاز اطلاعاتی از ایران است. بنابراین، در این دو هفته ایران نباید هیچ امتیازی بدهد، نباید هیچ تعهدی برای ارائه اطلاعات هسته‌ای به طرف مقابل بپذیرد. ایزدی گفت: اگر طرف اروپایی به اهداف خود نرسد، اعلام خواهد کرد که مکانیزم ماشه فعال شده است. اینجاست که روسیه، چین و برخی کشورهای دیگر عضو غیردائم شورای امنیت مانند الجزایر، پاکستان، سومالی و حتی برخی کشورهای اروپای شرقی باید پای کار دیپلماتیک بیایند. در موضوع غزه دیدیم که این کشورها نقدهای جدی و موضع‌گیری‌های مناسبی علیه اسرائیل داشتند. وی افزود: روسیه و چین بیانیه‌های مثبتی صادر کردند. اما مهم‌تر این است که در شورای امنیت، در مقابل بیانیه غرب که می‌گوید «مکانیزم ماشه فعال شده»، آن‌ها بگویند «فعال نشده» و از مواضع خود عقب‌نشینی نکنند. نامه‌های رسمی آن‌ها موجود است و باید بر آن‌ها پافشاری شود. در (۱۸ اکتبر)، روسیه ریاست دوره‌ای شورای امنیت را بر عهده خواهد داشت. در همان زمان روسیه باید اعلام کند که قطعنامه ۲۲۳۱ پایان یافته، چون ده ساله بوده است. این کار نیاز به دیپلماتیک فعال و جدی دارد. اختلاف در شورای امنیت برای فعال‌سازی مکانیزم ماشه به‌وجود می‌آید.

این استاد دانشگاه گفت: همه باید بدانند که ایران به تمام تعهداتش عمل کرد. افکار عمومی دنیا، باید این موضوع را بداند که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، توان حفظ اطلاعات ایران را ندارد و سابقه نشت اطلاعات آن‌ها، مستند و روشن است. تجربه‌های گذشته نیز ثابت کرده که شورای عالی امنیت ملی نمی‌تواند به‌تنهایی پاسخگوی تبعات سیاسی و امنیتی چنین توافقاتی باشد. ایزدی اظهار کرد: بنابراین، این بار باید با دقت و حساسیت بیشتری عمل کنیم تا اشتباهات گذشته تکرار نشود. تمام این مسائل، نیاز به مدیریت و دیپلماسی دقیق دارد تا در مهرماه، با پایان دوره قطعنامه، این مسئله برجام نیز برای همیشه خاتمه یابد. متن به مجلس داده شده و نمایندگان که تخصص دارند و در این حوزه ورود کرده‌اند، بررسی‌هایی انجام داده‌اند. درسته، همان‌طور که گفته شده، متن از نظر محتوایی خیلی جذاب نیست و ایراداتی دارد. وی ادامه داد: یکی از نکاتی که مطرح شده این است که اگر مکانیزم ماشه فعال شود، ایران آن متن را اجرا نخواهد کرد. این حرف، در ظاهر حرف جالبی‌ست، اما نکته اینجاست که باید این موضوع به‌طور صریح در خود متن قید شود. ظاهراً چنین بندی در متن وجود ندارد، در حالی‌که اگر قرار است سندی امضا شود و تعهدی برای کشور ایجاد کند، این شرط باید در آن درج شود. وقتی وزیر امور خارجه کشور سندی را امضا می‌کند، آن سند لازم‌الاجراست؛ یعنی از نظر حقوق بین‌الملل بار حقوقی بسیار سنگینی دارد. دوستان ما که در حوزه حقوق بین‌الملل فعال هستند، به‌خوبی از این موضوع آگاهند. در گذشته هم آقای عراقچی می‌گفتند که مثلاً امضای کری سند است. اما واقعیت این است که کنوانسیون را ما باید اجرا کنیم طرف مقابل اجرا نمی‌کند.

الهیان: تجربه برجام درس عبرتی برای توافقات جدید باشد

الهیان در ادامه این میزگرد گفت: عرض سلام و ادب و احترام مجدد دارم و همچنین تشکر می‌کنم از مجموعه فارس به‌خاطر فرصتی که فراهم کردند برای برگزاری این نشست، که در ارتباط با چالش‌ها و راهکارها، به‌ویژه در مورد بحث مکانیزم ماشه (اسنپ‌بک) و توافقی که در حال حاضر مطرح است و رسانه‌ای شده، صحبت کنیم. ما منتظریم که این موضوع، در حدی که منافع ملی و امنیت ملی اجازه می‌دهد، به اطلاع نخبگان و مردم برسد و شفاف‌سازی انجام شود.

وی افزود: در خصوص نقش مردم در مقاطع حساس، از جمله حمایت از مسئولان در چنین شرایطی، باید توجه داشت که ما همچنان در شرایط جنگ قرار داریم. اگرچه جنگ ۱۲ روزه به پایان رسیده، اما شرایط کشور عادی نیست و ما نیازمند حمایت گسترده مردم از مسئولین هستیم. مردم در تمامی مراحل، از گذرگاه‌های حساس گرفته تا سطوح بالا و عرصه‌های بین‌المللی، همیشه در کنار نظام، انقلاب و مسئولین بوده‌اند و این حضور توانسته محاسبات دشمن را به‌هم بریزد، همان‌طور که در همین جنگ ۱۲ روزه هم دیدیم.

دبیرکل جمعیت اعتلای نهادهای مردمی انقلاب اسلامی گفت: اما در کنار این حمایت مردمی، مسئولان هم باید توجه ویژه‌ای به خواسته‌ها و مطالبات مردم و نخبگان داشته باشند؛ موضوعی که متأسفانه در جریان برجام رعایت نشد. با وجود این‌که بارها از خطوط قرمز نظام صحبت شد، مردم و نخبگان دغدغه‌های خود را بیان کردند، اما حتی هشدارهایی که نمایندگان مجلس در همان مقطع به تیم مذاکره‌کننده داده بودند، مورد توجه قرار نگرفت و برجام، در مجلس به‌سرعت و در عرض تنها ۲۰ دقیقه تصویب شد، بدون این‌که اجازه داده شود گزارش کمیته ویژه هسته‌ای مجلس قرائت شود؛ گزارشی که دقیقاً هشدارهای لازم را نسبت به مفاد برجام داده بود. امیدواریم از آن تجربه، درس گرفته شود. الهیان عنوان کرد: ما در همه دولت‌ها، شاهد استمرار مذاکرات بوده‌ایم و آنچه اکنون مطرح می‌کنیم، هم مطالبه مردم است و هم مطالبه نمایندگان مجلس. به‌ویژه در این نشست کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی، نمایندگان بر این نکات تأکید کردند. یکی از بزرگ‌ترین اشتباهات برجام این بود که جمهوری اسلامی ایران تمام تعهدات را انجام داد، اما طرف مقابل به هیچ‌کدام از تعهداتش عمل نکرد. این تجربه به ما نشان داد که اگر قرار است توافق جدیدی منعقد شود، باید کاملاً گام‌به‌گام باشد. یعنی یک گام را ما برداریم، یک گام را طرف مقابل بردارد و در متن توافق، ضمانت اجرایی روشن برای تعهدات طرف مقابل وجود داشته باشد. این خلأ، به‌شدت در برجام احساس می‌شد و در توافق جدید نباید تکرار شود.

وی افزود: متأسفانه، در میان برخی مسئولین، دوگانه‌ای به نام مذاکره و عدم مذاکره وجود دارد. در حالی که طرف مقابل همه گزینه‌هایش را روی میز گذاشته است. ما هم به‌عنوان یک کشور مقتدر، عزتمند و پرافتخار، باید همه گزینه‌ها را روی میز داشته باشیم و در این دوگانه گرفتار نشویم. دبیرکل جمعیت اعتلای نهادهای مردمی انقلاب اسلامی گفت: وضعیت جمهوری اسلامی ایران، امروز با دوره‌های گذشته، حتی زمان تصویب برجام، بسیار متفاوت است. ما اکنون کشوری بسیار قدرتمندتر هستیم؛ هم در حوزه فناوری هسته‌ای صلح‌آمیز و هم در سایر حوزه‌ها دانش‌بنیان، صنایع کوچک و بزرگ، سلامت، کشاورزی، تولید، صنعت، گردشگری و... بنابراین، ادبیات یک کشور مقتدر باید ادبیات اقتدار باشد، متناسب با شأن ملتی که در جنگ ۱۲

روژه نشان دادند با تمام تفاوت‌ها و سلیقه‌ها، پای آرمان‌هایشان ایستاده‌اند. الهیان بیان کرد: اتحاد مقدسی که به آن اشاره کردید، حقیقتاً در جنگ ۱۲ روزه تجلی یافت. ملت ایران حماسه‌ای آفرید که حتی می‌توان گفت بیش از قدرت موشکی ما، قدرت اراده و وحدت مردم به رخ دشمن کشیده شد. این مسئله باعث شد که محاسبات دشمن نسبت به جمهوری اسلامی ایران، قبل و بعد از جنگ ۱۲ روزه کاملاً متفاوت شود. اکنون مسئولین، با اتکا به همین حمایت مردمی، باید در مقابل دشمن بایستند و از همان ادبیات مقاومتی استفاده کنند که ملت در جنگ ۱۲ روزه به‌کار گرفت.

الهیان: تعلیق مکانیسم ماشه باید با ضمانت مشخص در توافق آورده می‌شد

وی ادامه داد: در خصوص توافق جدید، برخی نکات کلیدی وجود دارد که حتماً باید در آن گنجانده شود. موضوع تعلیق مکانیسم ماشه (اسنپ‌ک) باید با ضمانت مشخص در توافق آورده شود. اگر کشورهای اروپایی بخواهند به‌صورت غیرقانونی این مکانیسم را فعال کنند، کل توافق باید متوقف شود. همچنین، تضمین برای عدم حمله به تأسیسات هسته‌ای ایران باید بخشی از متن توافق باشد. این مسائل از مطالبات ملت و نخبگان هستند.

دبیرکل جمعیت اعتلای نهادهای مردمی انقلاب اسلامی گفت: اگر ما با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی توافق کنیم و دسترسی‌هایی را ارائه دهیم، اما در زمان حمله به تأسیسات ما، این نهاد سکوت کند یا به‌نوعی با این سکوت، آن حمله را تأیید نماید، اساساً فلسفه وجودی آژانس زیر سؤال می‌رود. بر اساس مفاد اساسنامه آژانس، آژانس موظف به حفظ امنیت همکاری‌های صلح‌آمیز است. وی گفت: بنابراین، ملت ایران می‌پرسد: توافق ما با آژانس، یا اساساً عضویت ما در آن، چه مزایایی برای کشور داشته است؟ اگر در توافق جدید، تضمینی برای عدم حمله به تأسیسات ما وجود نداشته باشد، این خود به‌تنهایی می‌تواند منجر به توقف توافق شود. ما باید به‌صورت گام‌به‌گام جلو برویم و مانند برجام، یک‌باره همه تعهدات را اجرایی نکنیم. الهیان اظهار کرد: همچنین، رعایت خطوط قرمز نظام بسیار حیاتی است. به‌ویژه مسئله غنی‌سازی که بارها توسط مقام معظم رهبری به‌عنوان خط قرمز جمهوری اسلامی ایران مطرح شده است. ما به‌عنوان عضو NPT، حق استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای و غنی‌سازی متناسب با نیاز خود را داریم. این حق، حاصل دهه‌ها تلاش و مجاهدت دانشمندان هسته‌ای ماست که در این مسیر، حتی شهدای هسته‌ای تقدیم کرده‌ایم.

وی افزود: بنابراین، مسئله غنی‌سازی، مطالبه مردم و جامعه نخبگانی است و تیم مذاکره‌کننده، دولت و مجلس باید نسبت به آن حساس باشند. نقش مجلس در این زمینه، بسیار کلیدی و تعیین‌کننده است و باید حضور فعال داشته باشد. طرف مقابل هم این را می‌داند وقتی مجلس شورای اسلامی، چارچوب و حدودی را برای تیم مذاکره‌کننده تعیین می‌کند، آن حدود لازم‌الاجراست و زیاده‌خواهی طرف مقابل را محدود می‌کند. دبیرکل جمعیت اعتلای نهادهای مردمی انقلاب اسلامی عنوان کرد: همان‌طور که در قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها در مجلس یازدهم این مسئله اتفاق افتاد. شهید امیر عبداللهیان (رحمت‌الله علیه) در کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی تصریح می‌کردند که این قانون، تکلیف ما و تیم مذاکره‌کننده را مشخص کرد. طرف مقابل متوجه شد که ما دیگر بیش از این امتیاز نخواهیم داد. چراکه مجلس چهارچوب را مشخص کرد.

الهیان گفت: امروز نیز، نقش کلیدی مجلس نباید فراموش شود. اگرچه شورای عالی امنیت ملی و کمیته هسته‌ای درگیر این موضوع هستند، اما مجلس باید دستش باز باشد. از رئیس محترم مجلس انتظار داریم که دست کمیسیون امنیت ملی و صحن را در نظارت و چارچوب‌گذاری باز بگذارند. ما باید از تجربه برجام استفاده کنیم. وی ادامه داد: برای افرادی مانند نتانیاهو و ترامپ، اساساً حقوق بین‌الملل معنایی ندارد. این‌که بگوییم این توافق می‌تواند سایه جنگ را از سر ملت دور کند، اشتباه است. در جنگ ۱۲ روزه فهمیدیم که این‌ها به هیچ تعهدی پایبند نیستند و همزمان با مذاکرات غیرمستقیم، حمله به ایران را در دستور کار داشتند. پس نباید این تصور را در رسانه‌ها یا افکار عمومی ایجاد کرد که این توافق می‌تواند مانع جنگ شود.

دبیرکل جمعیت اعتلای نهادهای مردمی انقلاب اسلامی گفت: بار روانی که نسبت به اثرات مکانیزم ماشه در رسانه‌ها و فضای مجازی ایجاد شد، بعضاً تعمدی بود؛ شاید حتی پروژه‌ای از سوی دشمنان نظام برای بزرگ‌نمایی اثرات تحریم‌ها. درحالی‌که طبق گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس که اخیراً منتشر شده، فعال شدن مکانیزم ماشه، تأثیر اقتصادی چندانی نخواهد داشت. الهیان تأکید کرد: تحریم‌ها، اگرچه هنوز وجود دارند، اما دیوار تحریم‌ها ترک خورده است. فعالان اقتصادی، مردم و شرکت‌های داخلی در خنثی‌سازی تحریم‌ها موفق بوده‌اند و از این به بعد نیز با توجه به اقتصاد درون‌زا، جمعیت متخصص و جوان کشور، قطعاً موفق خواهند بود. حتی خود غربی‌ها در مقالاتی تحلیل کردند که چرا تحریم‌ها در ایران آن‌طور که انتظار داشتند اثر نداشته است. در پایان، یادآور می‌شوم که مکانیزم ماشه، شمشیری است که فقط وقتی بالای سر باشد، ترسناک است؛ اما اگر پایین بیاید، خواهیم دید که تأثیر چندانی ندارد، به‌شرط آن‌که مسئولان ما هم به این باور برسند.

اسماعیلی: ذهن بازنده در مذاکرات، نتیجه‌ای جز عقب‌نشینی ندارد

اسماعیلی در خاتمه این میزگرد گفت: در پاسخ به پرسش مطرح‌شده، سعی می‌کنم برخی نکات حقوقی و انتقادات مرتبط با روند جاری را، به‌ویژه در موضوع فعال‌سازی مکانیسم ماشه، عرض کنم. همان‌طور که مستحضرد، کشورهای اروپایی اخیراً نامه‌ای به شورای امنیت سازمان ملل ارائه داده‌اند و خواستار فعال‌سازی مکانیسم ماشه شده‌اند. پیش از آنکه وارد بحث امکان‌پذیری یا عدم امکان متوقف‌سازی آن شویم، لازم است به یک پرسش مقدماتی پاسخ دهیم چرا دستگاه سیاست خارجی و وزارت امور خارجه کشور تا این حد درگیر این مسئله شده‌اند؟

وی افزود: اینکه برخی از مقامات ارشد پیشین تیم مذاکره‌کننده اکنون اظهار نگرانی می‌کنند که اگر ظرف دو هفته اقدامی نکنیم، برجام از بین خواهد رفت، برای من قابل درک نیست. این حجم از اضطراب، نگرانی و التهاب که در جامعه تزریق شده، از کجا نشأت می‌گیرد؟ چرا باید افکار عمومی را تا این اندازه تحت فشار روانی قرار دهیم؟ نکاتی که عرض می‌کنم، صرفاً تحلیل شخصی نیست، بلکه بر پایه سوابق تحریم‌ها، ۶ قطعنامه شورای امنیت، تحریم‌های اولیه و ثانویه آمریکا و اتحادیه اروپا و مستندات حقوق بین‌الملل است. این استاد دانشگاه تصریح کرد: بنابراین، نخست باید پیرسیم آیا تمرکز بیش‌ازحد روی مکانیسم ماشه، از منظر سیاست خارجی، عقلانی است؟ فرض کنیم واقعاً قرار است این مکانیزم فعال شود. سوال بعدی این است

که آیا مذاکره با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی راهکار مناسبی برای جلوگیری از آن است؟ اگر هم فرض کنیم که مذاکره با آژانس لازم است، پرسش دیگر مطرح می‌شود مبنی بر اینکه آیا شیوه مذاکره ما با آژانس، به این صورت که تاکنون پیش رفته، صحیح و مؤثر است؟

اسماعیلی گفت: اینجا لازم است کمی عمیق‌تر فکر کنیم. مذاکره موفق، نیازمند ورود با ذهن برنده است. اصطلاحی در ورزش داریم که می‌گویند اگر کشتی‌گیر با ذهن بازنده وارد میدان شود، حتی اگر آمادگی جسمی فوق‌العاده‌ای داشته باشد، احتمال موفقیتش پایین خواهد بود. همین موضوع در عرصه دیپلماسی نیز صادق است. متأسفانه شواهد نشان می‌دهد که دیپلماسی ما در تعامل با آژانس، از موضع ضعف و ذهنیت بازنده برخورد کرده است. به‌عنوان نمونه، پس از نشست دکتر عراقچی با رافائل گروسی، اگر ادبیات بیانیه‌ها را بررسی کنید، به‌روشنی می‌بینید که ما بیشتر درخواست‌کننده بودیم تا مطالبه‌گر.

وی افزود: حتی در هفته‌های منتهی به روز توافق، رفتار ما مبتنی بر مطالبه‌گری فعال نبود. حال سوال اصلی من این است چرا در سه ماه پس از جنگ ۱۲ روزه، وزارت امور خارجه حتی یک نامه انتقادی رسمی به آژانس ارسال نکرد؟ نامه‌ای که در آن، به استناد چند ماده مشخص از اساسنامه آژانس و مفاد NPT، کوتاهی‌ها و نقض تعهدات آژانس به روشنی بیان شده باشد. مثلاً ماده ۱۲ اساسنامه آژانس که می‌گوید در صورت تخلف، باید گزارش به شورای حکام داده شود. ماده ۲ و ۸ و ۷ بر حفاظت از اطلاعات محرمانه کشورها تأکید دارد. چرا آژانس نسبت به حفظ اطلاعات محرمانه ایران هیچ کوششی نداشته است؟ توافقنامه پادمان، بندهای ۷۰ تا ۸۵ و بند ۹۴، که مستقیماً به حقوق ایران در فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای اشاره دارد. چرا ما هیچ‌گاه این موارد را مستند و رسمی به آژانس گوشزد نکرده‌ایم؟

این استاد دانشگاه تأکید کرد: چرا حتی به کوتاهی آژانس در حفظ اطلاعات محرمانه ایران اعتراض نکرده‌ایم، با اینکه از لابلای اظهارات خود گروسی مشخص است که اطلاعات ما در اختیار برخی بازیگران قرار گرفته است؟ چرا به آژانس نامه نزدیم که تمامیت ارزی ما زیر سوال رفته و هزار شهید دادیم؟ چرا به آژانس گوشزد نکردیم که شما یکی از مسببین اصلی بودید؟

اسماعیلی گفت: بنابراین، زمانی می‌توانیم از ذهنیت «برنده» صحبت کنیم که شناختی عمیق، دقیق و مستند نسبت به طرف مقابل داشته باشیم. ما باید می‌دانستیم که آژانس در چه زمینه‌هایی قصور کرده، کجاها مسئولیت‌های خود را زیر پا گذاشته و در برابر این نقض‌ها، مطالبه‌گر و پیگیر می‌بودیم. وی خاطرنشان کرد: اما متأسفانه، طی سه ماه اخیر هیچ‌گاه به آژانس نگفتیم. چرا بر اساس اساسنامه خودت عمل نکردی؟ چرا وظیفه حفاظت از اطلاعات محرمانه ایران را نادیده گرفتی؟ ما هیچ‌گاه با صراحت نگفتیم که آژانس، شما امروز در جایگاه متهم هستید، و ما در جایگاه مدعی. کشوری با بیش از هزار شهید، مورد این استاد دانشگاه گفت: تهاجم واقع شده، تمامیت ارضی و استقلال سیاسی‌اش نقض شده، و شما یکی از مقصران اصلی هستید چه به‌صورت مستقیم، چه با ترک فعل. این‌ها حرف‌هایی نیست که تنها در رسانه‌ها یا جلسات خصوصی بیان شود. باید به‌صورت رسمی و کتبی، در مکاتبات حقوقی با آژانس و شورای حکام مطرح می‌شد.

اسماعیلی تأکید کرد: دیپلماسی، صرفاً به‌معنای لیخند زدن و بسته‌بندی کلام نیست. دیپلماسی واقعی، یعنی پیگیری اصولی و قاطع منافع ملی. زمانی که آژانس به تعهدات خود عمل نمی‌کند، بر اساس پیش‌نویس «طرح مسئولیت بین‌المللی سازمان‌های بین‌المللی مصوب ۲۰۱۱»، ما باید اعلام کنیم که این رفتارها ناقض مسئولیت‌های قانونی آژانس بوده است. حتی اگر بنا را بر همان متن توافق قرار دهیم اخیراًخیتوافقی که برخی ادعا می‌کنند محرمانه است باز هم باید مشخص می‌کردیم که آژانس یکی از داوران برجام بوده، داوری که موظف به بی‌طرفی و رعایت الزامات فنی و حقوقی است. وی افزود: حال سؤال این است که آیا اصلاً در این مقطع زمانی، همکاری با آژانس اولویت دارد؟ این سؤال باید با قاطعیت پاسخ داده شود. اگر آژانس از مسیر بی‌طرفی خارج شده، پس ادامه همکاری به چه معناست؟ مذاکره و همکاری یک‌طرفه، بدون حفظ عزت و منافع ملی، نه‌تنها سودی ندارد، بلکه زیان‌بار است.

این استاد دانشگاه با اشاره به رفتار ما در قبال اروپا، گفت: پس از جنگ ۱۲ روزه، ما دست‌کم دو یا سه دور مذاکرات با اروپا داشتیم. اما سؤال اساسی من این است؛ چرا همان‌طور که با آژانس از موضع ضعف مذاکره کردیم، با اروپا نیز رفتار مشابه داشتیم؟ چرا از آن‌ها نخواستیم که به تمام تعهداتی که در برجام پذیرفته بودند، پایبند باشند؟ چرا به‌صراحت نگفتیم که شما در سال ۲۰۱۵ گفتید هدف اصلی لغو تحریم‌ها است. اهداف ایران لغو تحریم، به رسمیت شناختن حق غنی‌سازی، عادی‌سازی روابط تجاری، اقتصادی، مالی بود و هیچ‌کدام از این اهداف محقق نشده است و اروپایی‌ها هیچ تلاشی برای تحقق این اهداف نداشته‌اند. گفتید به رسمیت شناختن غنی‌سازی ایران هدف مشترک ماست. گفتید سوئیفت باز می‌شود، صادرات نفت ایران آزاد می‌شود، سرمایه‌گذاری خارجی تضمین می‌شود، روابط تجاری و اقتصادی عادی می‌شود... اما هیچ‌کدام از این وعده‌ها محقق نشد. الان چرا هدف خود را به‌طور دم دستی محدود کرده‌ایم به اینکه فقط مکانیسم ماشه فعال نشود.

اسماعیلی تشریح کرد: یعنی از تمام اهداف عالی‌مان در برجام عقب نشستیم، و حالا دل‌خوش کرده‌ایم که شاید ماشه فعال نشود؟! این تغییر اولویت، نشانه دیگری از ذهن بازنده در دیپلماسی ماست. در دیپلماسی بین‌المللی، برخلاف حقوق داخلی، سکوت معنا ندارد. اگر مطالبه نکنید، فشارها بیشتر می‌شود. باید به‌صراحت در بیانیه‌های رسمی می‌گفتیم که اروپا به تعهداتش در چارچوب برجام پایبند نبوده، در اجرای سازوکار مالی اینستکس ناتوان و بی‌اراده بوده، و از سال ۲۰۱۸ به بعد، هیچ ابتکار مؤثری برای جبران خروج آمریکا از برجام ارائه نداده است. ما حتی نتوانستیم از این ابزارهای حقوقی ساده استفاده کنیم. با اروپایی‌ها باید مطالباتمان را بر اساس متن برجام تنظیم می‌کردیم که نکردیم. در سه ماه اخیر وزارت امورخارجه پیگیری‌های لازم را چه در تعامل با آژانس، چه در برخورد با اتحادیه اروپا و چه در تعامل با شورای امنیت به درستی انجام نداده است. وی افزود: موضوع سوم که اهمیت بسیار دارد، مربوط به مکاتبات ما با شورای امنیت است. این مکاتبات، به دلیل کم‌رنگ بودن بار حقوقی، نتوانستند تأثیر لازم را داشته باشند. سوال اصلی این است که چرا ما در مکاتبات رسمی‌مان با شورای امنیت، به صراحت نگفتیم که اروپا هیچ‌یک از مراحل و روندهای پیش‌بینی شده در سازوکار حل اختلاف برجام (بر اساس پیوست ۴ برجام) را رعایت نکرده است؟

این استاد دانشگاه گفت: در سال ۲۰۲۰، اروپا به صورت ناقص شکایت خود را مطرح کرد، اما پیگیری کامل و قاطعی صورت نداد. این موضوع جای بحث دارد که آیا اروپا می‌تواند به‌طور مستقیم از طریق شورای امنیت اقدام کند یا باید مراحل قبلی (سه‌گام) را طی کند. اما نکته مهم‌تر این است که چرا در مکاتبات ما با شورای امنیت، هیچ اشاره‌ای به این موارد مهم و نقض تعهدات اروپا نشده است؟ اسماعیلی تصریح کرد: بر اساس ماده ۶۰ کنوانسیون وین ۱۹۶۹، اصل «حسن نیت» یکی از ارکان اساسی حقوق بین‌الملل است که اروپا در این زمینه کوتاهی کرده است. بر اساس همین ماده، ایران می‌تواند تمام یا بخشی از تعهدات خود را در حالت تعلیق قرار دهد. وی ادامه داد: یکی دیگر از نکات مهمی که باید در مکاتبات مورد تأکید قرار می‌گرفت، دکتترین «دست‌های پاک» است. این دکتترین که در آرای دیوان بین‌المللی دادگستری و دیوان دائمی دآوری می‌توان ردپای پررنگی از آن گرفت می‌گوید که کشوری که خودش به تعهداتش عمل نکرده یا نقشی در نقض قوانین بین‌المللی داشته، حق طرح دعوی علیه دیگران را ندارد. این اصل در دعاوی ایران و آمریکا، نیکاراگوئه و حتی موضوع شبه‌نظامیان آمریکایی مطرح شده است، اما ما در نامه‌های خود به شورای امنیت، هیچ‌گاه به این دکتترین در جهت عدم استماع دعوای اتحادیه اروپا در بحث مکانیسم ماشه مورد توجه قرار نگرفته است. در مجموع، ما طی ۹۰ روز گذشته، در مکاتبه با این آژانس، اروپا و شورای امنیت ضعیف عمل کردیم.

این استاد دانشگاه خاطرنشان کرد: مثلاً قطعنامه ۱۵۴۰ شورای امنیت که بر حفظ تأسیسات هسته‌ای تأکید دارد، هیچ‌گاه به‌صورت مؤثر مورد استفاده قرار نگرفت. وزارت امور خارجه باید به‌صورت دوره‌ای و مستمر، با نامه‌نگاری و صدور بیانیه‌های رسمی، این موارد را به شورای امنیت یادآوری می‌کرد. اما نکته‌ای بسیار مهم که باید همه ما بدانیم، اصل «استصحاب» است.

اسماعیلی گفت: هدف ما از برجام این بود که جنگ نشود، اما اکنون جنگ شده است چرا با بی‌باکی برخورد نمی‌کنید؟ پس سؤال مهم این است که چرا ما در این شرایط، مذاکره را به شکل بسیار سست و محافظه‌کارانه انجام می‌دهیم؟ چرا با شجاعت و بی‌باکی به دنبال احقاق حقوق خود نیستیم؟

وی ادامه داد: در پایان نکته‌ای باقی مانده که باید صادقانه عرض کنم؛ ببینید، ما در موضوع برجام مجلس را تضعیف کردیم. بر اساس استنادات مختلف، از جمله اصل ۷۷ و اصل ۱۲۵ قانون اساسی، هر عهدنامه، قرار داد یا مکاتبه‌ای که برای جمهوری اسلامی ایران بار حقوقی داشته باشد، باید از سازوکار مجلس عبور کند. اما اکنون می‌شنویم که گفته می‌شود پلیس فتا حواسش به همه چیز هست! اگر پلیس فتا واقعاً حواسش به همه چیز بود، پس چرا ده سال پیش مجلس دوباره تصویب کرد؟! این استاد دانشگاه اظهار کرد: اصلاً اینکه توافق محرمانه باشد، خود به خود ایجاد التهاب می‌کند. این التهاب، بر اساس گفته‌های ریچارد نف در کتاب «هنر تحریم‌ها»، جامعه را تخریب و ذهن مردم را به هم می‌ریزد. هیچ مبنای حقوقی و عقلانی ندارد و لااقل برای من هیچ توجیهی ندارد که چنین التهابی ایجاد کنیم.

وقتی اروپا گفته است «با آژانس توافق کنید» و «با آمریکا روابط خود را توسعه دهید»، نکته سوم آن‌ها این بوده که این موضوع باید زمینه و بستری شود برای سایر مذاکرات ایران با غرب. من که این را شنیدم، ناخودآگاه یاد حرف موگرینی افتادم؛ در شهریور یا مهر ۹۶ در جلسه پارلمان اروپا، موگرینی گفت که به اصرار تیم ایرانی، تیم مذاکره‌کننده نیم‌بند و نصفه‌نیمه در مقدمه برجام آورده‌اند که توافقات هسته‌ای می‌تواند زمینه‌ای برای حل و فصل سایر مناقشات باشد. اسماعیلی در خاتمه گفت: این نیم‌بندی که ما در برجام داریم، باعث شده است که دو هفته دیگر درباره سرنوشت برجام نگرانی و التهاب به جامعه تزریق شود. این کار روحیه ناامیدی و بی‌اعتمادی را در مردم می‌دمد که به نظر من ناشی از همان نیم‌بند بودن متن برجام است. من واقعاً هیچ‌کس را نمی‌بینم که بخواهد علیه ایران تحریم جدیدی وضع شود؛ این مسئله عقلانی است. مکانیزم ماشه عواقبش کمتر از امتیازاتی است که می‌دهیم.